

EKREM ČAUŠEVIĆ
(Zagreb)

O RODBINSKOM NAZIVLJU U TURSKOM I HRVATSKOM JEZIKU

Ključne riječi: rodbinsko nazivlje, hrvatski jezik, turski jezik.

Rodbinsko nazivlje kao klasifikacijski sustav socijalnoga identiteta čovjeka u lingvističkom se smislu razlikuje od jezika od jezika, a ta različitost uvjetovana je prije svega značajem koje pripadnici pojedine kulture pridaju rodbinskim i socijalnim odnosima i potrebi isticanja statusnih ili hijerarhijskih položaja pojedinca u interakciji govornik-sugovornik. Zbog toga usporedba dvaju jezika u tom segmentu leksika zahtijeva uključivanje i sociolingvističkih i etnolingvističkih varijabli.

Društvene promjene mijenjaju strukturu obitelji i porodice, utječu na značenje rodbinskih odnosa i uloga, pa i na jezične konvencije. Taj se proces odražava i na promjene u sustavu rodbinskoga nazivlja. Neke su se mogle dogoditi u jednom ljudskom vijeku, druge su se odvijale tako postupno da ih suvremenici nisu mogli osvijestiti. Primjerice, iz knjige Z. Nikolić, koja je svoja istraživanja temeljila na povijesnim izvorima, doznajemo da se obiteljska struktura dalmatinske gradske elite u ranom srednjem vijeku “nalazi[la] u procesu mijene od kognatskog modela u obitelji koji naglašava obje linije srodstva – po ocu i majci, prema agnatski strukturiranoj obitelji koja se usredotočuje samo na očinsku liniju”, ali da se u obiteljima dalmatinskoga plemstva pripadnost obitelji istodobno “mogla izraziti i prema pojedincu koji je smatran važnom osobom u zajednici ili vezom prema takvoj osobi, a to je mogla biti i žena i obitelj supruge” (NIKOLIĆ 2003: 33). Slične promjene u sustavu rodbinskoga nazivlja susrećemo i u mnogim drugim zajednicama i jezicima. Tako klasični latinski razlikuje “očeva brata” (*patruus*) i “očevu sestru” (*matertera*), “majčina brata” (*avunculus*) i “majčinu

sestru” (*amita*), no ti su nazivi u suvremenim romanskim jezicima reducirani. U francuskome, primjerice, reducirani su na *oncle* “očev ili majčin brat” (< *avunculus*) i *tante* “očeva ili majčina sestra” (< *amita*) (CRYSTAL 1995: 106).

Promjene u sustavu rodbinskih naziva u nekome jeziku ne moraju doći “iznutra”, iz same društvene, kulturne i jezične zajednice nego mogu biti izazvane i vanjskim čimbenicima, na primjer snažnim i dugotrajnim utjecajem strane kulture i njezina prestižna jezika. Ako proces promjene gospodarskih, društvenih i rodbinskih odnosa unutar jedne relativno koherentne zajednice korespondira s razdobljem kontinuiranog utjecaja nekog stranoga jezika i kulture, vjerojatnost da se među kulturnim posuđenicama u jeziku te zajednice nađu i rodbinski nazivi vrlo je velika. Hoće li oni obogatiti ili osiromašiti rodbinsko nazivlje jezika primatelja ovisi o brojnim čimbenicima, ponajprije o značajkama dominantne kulture. Povijesne i kulturne okolnosti u kojima su se odvijali hrvatsko-njemački kulturni i jezični kontakti donekle nalikuju kulturnim i jezičnim kontaktima turskoga s jezicima balkanskoga jezičnog saveza, ali s posve suprotnim učincima na sustave rodbinskog nazivlja u tim jezicima. Naime, hrvatski je, bilo izravnim preuzimanjem njemačkih termina srodstva, bilo pod utjecajem toga jezika, donekle osiromašio svoj sustav rodbinskih naziva, dok su ga neki balkanski jezici obogatili posuđenicama iz turskoga, o čemu će se kasnije govoriti. Čini se da taj proces u hrvatskome jeziku još nije završen budući da se i danas osjeća snažna tendencija zamjenjivanja rodbinskih naziva po bračnoj vezi germanizmima *šogor* i *šogorica*. Štoviše, i nazivi za krvne srodnike preslikavaju se po obrascima iz stranih jezika, o čemu F. Tanocki kaže: “Tako na primjer riječ *bratić* sve više gubi svoje izvorno značenje *bratov sin* i sve češće se upotrebljava u značenju stričev, ujakov ili tetkin sin, kao što i riječ *sestrična* dolazi u značenju stričeva, ujakova ili tetkina kći. Mijenjanjem značenjskoga polja, riječi *bratić* i *sestrična* narušavaju sustav jer pokrivanjem više značenja postaju višeznačne i istiskuju iz upotrebe nazive s izvornim i razgraničenim značenjem kao što su: *stičević*, *ujaković*, *tetkić*, odnosno *stričevićna*, *ujakovična* i *tetkična*. Istovremeno se na napušteno značenjsko polje umjesto *bratića* i *sestrične* nameću značenjski neutralnije riječi *nećak* i *nećakinja*, te one postaju nepotrebno višeznačne.” (TANOCKI 1986: 11-12)

Zbog povezanosti društvenih (u užem smislu i rodbinskih) i sociolingvističkih parametara, sustavi imenovanja rodbine i rodbinskih odnosa mogu se i u vrlo bliskim jezicima u stanovitoj mjeri udaljiti jedan od drugoga. Primjerice, govornici bosanskog i srpskog jezika aktivno

se koriste znatno diferenciranijim leksikom za imenovanje svoje negoli govornici hrvatskoga. Isti je slučaj i s bugarskim. Ti su jezici tijekom višestoljetne osmanske vladavine na Balkanu u rodbinsko nazivlje uključili i posuđenice iz turskoga, koje su potisnule izvorne nazive; u hrvatskom je pak pod utjecajem njemačke kulture i jezika raspon varijacija unutar sustava sužen.¹ Osiromašenje sustava rodbinskih naziva u hrvatskome išlo je na štetu domaćih naziva kojima se označuje nekrvno srodstvo, odnosno svojta. Primarni sustav – nazivi izravnih krvnih srodnika po silaznoj liniji – ostao je onakvim kakav jest, a regionalizmi kao što su *oma* i *opa* mogu se smatrati stilističkom pričuvom hrvatskoga jezika. U bosanskome se pak, posebno u novije vrijeme, posuđenice *nena*, *babo*, *amidža*, *dajdža* i dr. doživljavaju kao autentično obilježje bošnjačkoga leksika.

Tvrdnja da je hrvatski jezik izravnim preuzimanjem njemačkih naziva za srodnike po bračnoj liniji osiromašio svoj leksički inventar zahtijeva pojašnjenje. U standardnome jeziku kao nadregionalnom jeziku svih slojeva društva ima mjesta ne samo za regionalizme, lokalizme, arhaizme i historicizme, nego i za posuđenice koje mogu, ali ne moraju imati odgovarajuće hrvatske istoznačnice. Pa ipak, nazivi *šogor* i *šogorica* uvelike su netipični u odnosu na sve druge posuđenice: unatoč svojoj višeznačnosti koja postaje smetnjom u komunikaciji, oni pokazuju tendenciju širenja i na hrvatske regije koje u prošlosti nisu bile izložene snažnome kulturnom i jezičnom utjecaju njemačkoga jezika. Teško je prosuditi što je potaknulo taj proces: masovni mediji (najgledanije televizijske postaje proizvode i emitiraju programe iz Zagreba), spontana težnja za pojednostavljenjem sustava rodbinskih naziva ili pak neki dublji sociolingvistički razlozi. Tvrdnja da u standardnome jeziku hrvatski nazivi za svojtu padaju u zaborav može se potkrijepiti i zapažanjem da se za bliže određenje rodbinskih odnosa koje značenjski pokrivaju germanizmi *šogor* i *šogorica* često ne koriste hrvatski nazivi, nego se ti odnosi pojašnjavaju opisno, npr. “brat moje žene”, “sestra moje žene”, “brat moga muža” i sl.

Upravo je jedno zanimljivo i autentično svjedočenje o osiromašenju rodbinskoga nazivlja hrvatskoga jezika preuzimanjem stranoga (možda i zbog opadanja važnosti socijalnih i rodbinskih odnosa u svijesti mlađih naraštaja iz urbanih sredina) bilo poticaj za pisanje ovoga skromnog priloga u čast akademiku Radoslavu Katičiću. Naime, studenti turskoga jezika dobili su nasumično odabran tekst koji su trebali prevesti na

¹ I hrvatski jezik ima posuđenicu iz turskoga jezika: pašanac, paš, badžo, badžanac, badžanak (< tur. bacanak “ženin brat”), no ona se pretežito koristi u Slavoniji.

hrvatski, a način na koji su to učinili anegdotalno ukazuje na to koliko su germanizmi *šogor* i *šogorica* potisnuli domaće nazive *djever*, *šurjak*, *zet*, *pašanac*, odnosno *snaha*, *zaova*, *jetrva*, *šurjakinja*, *svast*, *svastika*, koji imaju međusobno razgraničeno značenje (TANOČKI 1986: 12). Taj su turski tekst (I.) svi studenti preveli na isti način (tekst II.) iako nisu imali uvida u prijevod na njemački, koji je u knjizi bio dan ispod turskoga izvornika (tekst III.).²

(Tekst I.) Turski:

1) Kızkardeşimin kocası eniştemdir. 2) Karedeşimin hanımı yengemdir. 3) Hanımımın kardeşi kayınbiraderimdir, kızkardeşi de baldızımdir. 4) Baldızımın kocası bacanağımdir. 5) Kocamın kızkardeşi görümcemdir, kardeşi de kayınbiraderimdir. 6) Kayınbiraderimin hanımı eltimdir.

(Tekst II.) Hrvatski:³

1) Muž moje sestre moj je šogor. 2) Žena mojega brata moja je šogorica. 3) Brat moje žene moj je šogor, a njegova je sestra moja šogorica. 4) Muž moje šogorice moj je šogor. 5) Sestra moga muža moja je šogorica, a njezin je brat moj šogor. 6) Žena moga šogora moja je šogorica.

(Tekst III.) Usporedba s njemačkim:

1) Der Ehemann meiner Schwester ist mein Schwager. 2) Die Ehefrau meines Bruders ist meine Schwägerin. 3) Der Bruder meiner Frau ist mein Schwager und ihre Schwester meine Schwägerin. 4) Der Ehemann meiner Schwägerin ist mein Schwager. 5) Die Schwester meines Ehemannes ist meine Schwägerin und sein Bruder ist mein Schwager. 6) Die Frau meines Schwagers ist meine Schwägerin.

Prije nego što se upustimo u analizu rodbinskih naziva u turskom i hrvatskom jeziku, pogledajmo kako oni glase u tim jezicima:

TURSKI	HRVATSKI
baba	otac
ana, anne	majka
oğul	sin
kız	kći
abla	sestra, starija
kız kardeş	sestra, mlađa
ağabey(i)	brat, stariji

² Tekst je preuzet iz udžbenika turskoga jezika H. Janskoga *Lehrbuch der türkischen Sprache* (11. Auflage überarbeitet und erweitert von A. Landmann). Wiesbaden 1986., str. 55-56.

³ U prijevodu hrvatskih studenata turkologije.

erkek kardeş	brat, mlađi
büyükbaba, dede	djed po ocu i majci
büyükanne, nine	baka po ocu i majci
babaanne	baka po ocu
anneanne	baka po majci
koca, zevç	muž
karı, zevce	supruga
gelin	snaha (roditeljima)
damat	zet (roditeljima)
erkek torun	unuk
kız torun	unuka
dayı	ujak
yenge	ujna
halâ	tetka, očeva sestra
teyze	tetka, majčina sestra
enişte	tetak, muž očeve ili majčine sestre
amca	stric
yenge	strina
kayın peder, kaynata	punac
kayın valide, kaynana	punica
kayın peder, kaynata	svekar
kayın valide, kaynana	svekrva
enişte	šogor, zet, sestrin muž (muškoj osobi)
enişte	šogor, zet, sestrin muž (ženskoj osobi)
kayın, kayın birader	šogor, djever, mužev brat
elti	šogorica, jetrva, žena muževa brata
görümce	šogorica, zaova, muževa sestra
kayın birader	šogor, šurjak, ženin brat (muškoj osobi)
bacanak	šogor, svak, pašanac, muž ženine sestre
baldız	šogorica, svastika, ženina sestra

U ranoj fazi učenja stranoga jezika mnogi rodbinski nazivi ne ulaze u popis “neproblematičnih” leksema kojima se bez dvojbi može pridružiti izvanjezični denotat – kao npr. imenicama *stol*, *prozor*, *knjiga* i sl., iako ga (denotat) i one imaju. Iako se, dakle, odnose na “realan” svijet predstavljen članovima obitelji (otac, majka, brat, sestra, tetka itd.), usvajanje tih riječi otežano je značenjima u koja su uključeni i dodatni semantički kriteriji (biološki, socijalni, hijerarhijski i drugi odnosi). Ti se dodatni kriteriji razlikuju od jezika do jezika, odnosno od kulture do kulture. Jednoj se jezičnoj zajednici ekspliciranje neke semantičke značajke rodbinskog odnosa moglo činiti relevantnim, dok je drugoj ta značajka mogla biti sekundarna ili čak irelevantna. Primjerice, rečenica *Ide li njegova sestra u školu?* pretpostavlja postojanje konkretnog i

određenog referenta (sestra), a dalji se izbor odgovarajućega rodbinskog naziva u turskome sužava za dodatnu informaciju je li ona (sestra) *starija* ili *mlađa* od osobe koja joj je brat. Općenito je poznato da problematični mogu biti čak i prijevodi na hrvatski s (u kulturnome smislu) kudikamo bližih europskih jezika. Prijevod primjera kao što su *Sie hat einen Onkel* / *She has an uncle* zahtijeva od prevoditelja kontekstualnu potragu za dodatnom informacijom o vrsti rodbinske veze budući da imenica *Onkel* / *uncle*... u hrvatskome pokriva dva rodbinska odnosa (očev brat, stric / majčin brat, ujak), čije razlikovanje izvornome govorniku hrvatskoga jezika može biti relevantno.

U sustav rodbinskih naziva velikoga broja europskih jezika, pa i hrvatskoga, uključeni su sljedeći kriteriji: 1. vrsta srodstva; 2. generacijske razlike i 3. spol. Ti kriteriji nadalje uključuju semantičke opozicije [krvni : nekrvni], [uzlazni : silazni naraštaj], [muško : žensko]. Hrvatskome sustavu može se priključiti i četvrti kriterij (očeva / majčina rodbina) na temelju kojega se razlučuje samo jedan par: *stric* “očev brat” – *ujak* “majčin brat”. (Istu razliku pravi i turski jezik.) Za turski sustav rodbinskih naziva relevantni su: 1. vrsta srodstva, 2. generacijske razlike, 3. dobne razlike najbližih krvnih srodnika (brata i sestre) i 4. očeva / majčina rodbina. Osim spomenutoga para (*amca* “stric” : *dayı* “ujak”), turski jezik po istome kriteriju razlikuje očevu (*halâ*) i majčinu sestru (*teyze*) te baku po ocu (*babaanne*) i baku po majci (*anneanne*), ali ima i neobilježene nazive koji ne uključuju kriterij srodstva po očevoj i majčinoj liniji (*büyükbaba*, *dede* : *büyükanne*, *nine*).

Značenje krvnoga srodstva po kriteriju 4 ukazuje na još nešto: na to da je turski jezik u velikoj mjeri sačuvao kognatski (ili horizontalni) model koji u obitelji naglašava obje linije srodstva – i po ocu i po majci. Za Turke su jednakovrijedne i očeva loza (muško koljeno ili tzv. rod po muškoj ili debeloj krvi) i majčina loza (žensko koljeno ili rod po ženskoj ili tankoj krvi). Upravo zbog toga Turci imaju zasebne nazive za djeda, baku i tetke, stričeve i ujake, koji se mogu prikazati na sljedeći način (u uglatim je zagradama dodatni kriterij): djed [+otac] / djed [+majka], tetka [+otac] / tetka [+majka], brat [+otac] / brat [+majka], tj. otac-majka-brat-sestra [+ očeva strana] / otac-majka-brat-sestra [+ majčina strana].

Kriterij 1 (vrsta srodstva) u svim jezicima uključuje dva relevantna odnosa: a) krvno srodstvo; b) nekrvno srodstvo, to jest odnos između dviju ili više osoba zasnovan na bračnoj zajednici. Prvi je odnos (a) bitan za sve jezike, a drugi (b) to ne mora biti. Kad je riječ o drugome odnosu, to jest o nazivima koji se tiču svojte, važno je naglasiti da se govornici turskoga jezika aktivno koriste cjelokupnim inventarom koji

im je na raspolaganju ili, drugim riječima, da uvijek preciziraju u kojem su odnosu s osobom u nekrvnome srodstvu. (Čini se da govornicima hrvatskoga jezika ta informacija nije uvijek relevantna.) Dosljedna uporaba diferenciranih rodbinskih naziva za srodnike po bračnoj liniji tipična je i za druge stare i suvremene turkijske narode i jezike (LI 1999: 319-320). Za nomadske Turke, koji su sklapali egzogamne brakove, ti su nazivi bili iznimno važni zbog toga što su ženidbenim vezama osiguravali političko i vojno savezništvo. Unatoč brojnim pokušajima tumačenja njegova podrijetla i značenja, etnonim Türk⁴ najvjerojatnije je povezan s riječi *türkün / turgün / törkin / törgin* koja u nekim turkijskim jezicima ima dva osnovna značenja: 1. ženini roditelji, ženina svojta; 2. dom i obitelj krvnih srodnika (za oba supružnika). (KONONOV 1982: 14)

Neki nazivi za članove svojte u turskome jeziku izvedeni su i opisno (kao i u većini turkijskih jezika), pomoću riječi *kayın* koja je u najstarijim pisanim izvorima potvrđena u značenju "srodnik po bračnoj liniji". Pomoću nje su izvedeni nazivi za punca i punicu, odnosno svekra i svekrvu (*kayınpeder : kayınvalide, kaynana*) te djevera i šurjaka (*kayın, kayın birader*). Mađutim, nazivi za zeta (*damat*) i snahu (*gelin*) nemaju uza se odrednicu *kayın* stoga što se zet i snaha preko izravnih potomaka (svoje djece) uključuju u krvno srodstvo. Još neki nazivi nekrvnoga srodstva nemaju odrednicu *kayın* (*bacanak* "muž ženine sestre, pašanac") i *baldız* ("ženina sestra, svastika"), vjerojatno zbog toga što su se tim nazivima prvotno označavali mlađi srodnici po ženinoj liniji. (Riječ *baldız* nekoć je vjerojatno značila "ženina mlađa sestra ili mlađa rođakinja". O prijeporima u vezi s podrijetlom i značenjem tih naziva vid. LI 1999: 291, 301).

Razlike u izboru leksičkoga inventara kojim se označuju rodbinski odnosi u gore navedenim tekstovima i jezicima više su nego očite, ali ne nužno i uvijek problematične u prvotnoj fazi usvajanja stranoga jezika. Naime, ako su značenjske strukture materinskog i ciljanog jezika bliske (a to je kod izravne rodbine), tada nema opasnosti od jezične interferencije u početnoj fazi učenja (npr. *baba* = otac, *anne* = majka, *amca* = stric, *dayı* = ujak i dr.). Pa ipak, kod naziva najbližih srodnika po izravnoj liniji (brat, sestra) za turski je sustav rodbinskih naziva relevantna i semantička opozicija [stariji / mlađi].

⁴ U vrijeme prvoga i drugoga turkijskog kaganata (552.-740. ili 742.) naziv *türk* koristilo je samo (ogusko?) pleme Ašina, iz kojega su potekli svi vladari. Iz najstarijih pisanih spomenika nije posve jasno jesu li ga rabili i kao *političko ime* za svoje podanike. Nepuno stoljeće i pol nakon raspada tih kaganata i migracija turkijskih naroda prema zapadu i jugu, u arapskim se, a potim i drugim izvorima, turkofoni narodi koji su, milom ili silom, bili podanici tih vladara ili kagana, počinjtu nazivati skupnim imenom "Turci".

Kriterij razlikovanja po spolu (turski jezik nema gramatičkoga roda) ne mora voditi leksičkoj interferenciji u slučajevima kad je prirodni rod samorazumljiv (u hrvatskome on je i prirodni i gramatički), kao u primjerima *anne* = majka, *teyze* = tetka po majci, *halâ* = tetka po ocu, *baba* = otac, *damat* = zet, *ağabey* = *stariji brat*. Međutim, do poteškoća u procesu učenja turskoga jezika dolazi kod naziva u kojima prirodni rod nije samorazumljiv. U tim se slučajevima on dodatno eksplicira leksimima *erkek* (za muškarca) i *kız* (za ženu), npr. *kardeş* “mlađi brat ili sestra”, ali: *erkek kardeş* “mlađi brat”, *kız kardeş* “mlađa sestra”; *torun* “unuk ili unuka”, ali: *erkek torun* “unuk”, *kız torun* “unuka”.

LITERATURA

- Barić, Eugenija i dr. (1999) *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Chrystal, David (1987) *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clauson, Gerard (1972) *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Clarendon Press.
- Helmig, Thomas (1984) *Verwandtenkategorien und ihre Systematik bei den Turkmenen*. Central Asiatic Journal XXVIII, 70-75.
- Kononov, A. Nikolajevič (1882) *Istorija izučenija tjurkskih jazykov v Rossii*. Leningrad: Nauka.
- Li, Yong-Söng (1999) *Türk Dillerinde Akrabalık Adları*. Istanbul: Simurg.
- Nikolić, Zrinka (2003) *Rođaci i bližnji (Dalmatinsko gradsko plemstvo u ranom srednjem vijeku)*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Pokrovskaja, L. Aleksandrovna (1961) *Terminy rodstva v tjurkskih jazykah*. Istoričeskoe razvitie leksiki tjurkskih jazykov. Moskva, 11-81.
- Tanocki, Franjo (1986) *Rječnik rodbinskih naziva*, Osijek: Revija, Izdavački centar radničkog sveučilišta “Božidar Maslarić”.
- Zieme, P. (1987) *Some Remarks on old turkish words for “wife”*. TDAY Belleten, Ankara: Türk Dil Kurumu, 303-309.

O RODBINSKOM NAZIVLJU U TURSKOM I HRVATSKOM JEZIKU

Sažetak

Promjene u sustavu rodbinskoga nazivlja u hrvatskome standardnom jeziku, u kojemu su izvorni nazivi *svak*, *svastika*, *djever*, *zaova*, *šurjak*, *pašanac* i *jetrva* gotovo potisnuti njemačkim posuđenicama *šogor* i *šogorica*, a semantičko polje naziva *zet* (*zet* : *šogor*) zbog interferencije

s posuđenicom *šogor* reducirano na značenje “kćerin muž u odnosu na njezine roditelje”, otežavaju studentima turskoga jezika usvajanje leksika kojim se označava nekrvno srodstvo. U turskome jeziku nazivlje za oznaku srodstva, pa tako i onoga po bračnoj vezi, izrazito je diferencirano zato što izvorni govornici toga jezika pridaju veliko značenje društvenim i rodbinskim vezama. Poteškoće u usvajanju rodbinskoga nazivlja u turskome javljaju se i zbog toga što se model na kojemu se temelji sustav rodbinskih naziva umnogome razlikuje od hrvatskoga. Turski je naime sačuvao kognatski model koji u obitelji naglašava obje linije srodstva – i po ocu, i po majci, pa stoga taj jezik ima posebne nazive za veze prema djedu, baki i tetkama ne samo s očeve nego i s majčine strane. Hrvatski je tu distinkciju sačuvao samo u nazivima za strica i ujaka; nju, dakako, pravi i turski jezik. Kontrastivno je relevantno napomenuti i to da turski razlikuje najbliže krvne srodnike po izravnoj silaznoj liniji: starijega i mlađeg brata, odnosno stariju i mlađu sestru. Što se pak spola tiče, on se u turskome dodatno eksplicira leksemima *erkek* (muško) i *kız* (žensko) u slučajevima kad izvornim govornicima prirodni spol nije samorazumljiv, kao kod riječi *torun* “unuk i unuka”. Zanimljivo je napomenuti da se kod naziva za starijega brata (*ağabey*) i sestru (*abla*) dodatno ne eksplicira spol, dok je za mlađega brata i sestru (*kardeş*) to nužno ako izvorni govornik posebno želi naglasiti misli li na brata ili sestru.

KINSHIP TERMS IN TURKISH AND CROATIAN

Summary

Significant changes have occurred in the system of kinship terminology in the Croatian standard language over the past fifty years. The traditional terms svak ‘sister’s husband’, svastika ‘wife’s sister’, djever ‘husband’s brother’, zaova ‘husband’s sister’, šurjak ‘wife’s brother’, pašanac ‘husband of second sister in relation to husband of first sister’, and jetrva ‘wife of husband’s brother’ have been almost completely replaced by the German loanwords *šogor* ‘brother-in-law’ and *šogorica* ‘sister-in-law’. In addition, the semantic field of the term *zet* (*zet* : *šogor*) has, due to interference with the loan-word *šogor*, been reduced to the meaning ‘daughter’s husband in relation to her parents’. As a result, it has become more difficult for Croatian students of Turkish to learn the vocabulary relating to non-blood relationships. In the Turkish language, terms denoting kinship, including kinship through marriage, are extremely specific because native speakers of the language place

great importance on social and kinship relations. It is also difficult for Croatian-speaking students to learn the Turkish terms because the two languages' systems of kinship terms are very different. Turkish has retained the cognate model, which stresses both lines of relations – via the father and via the mother, and so Turkish has special terms for relations to the grandfather, the grandmother, and aunts not only on the father's side, but on the mother's side as well. Croatian has retained this distinction only in the words *stric* 'father's brother' and *ujak* 'mother's brother'; Turkish, of course, makes this distinction as well. For contrastive purposes, it is also relevant to mention that in Turkish one can differentiate between siblings in terms of their age: older and younger brother; older and younger sister. In addition, in Turkish, sex can be additionally stressed with the lexemes *erkek* 'male' and *kız* 'female' in cases when the referent's natural sex is not obvious to the speakers, as is the case with the word *torun* 'grandchild'. It is interesting to note that it is not necessary to specify sex with the word for 'older brother' (*ağabey*), but that it is necessary with the word meaning 'younger brother/sister' (*kardeş*) if the speaker wants to stress whether he is talking about a brother or sister.

Key words: kinship terms, Turkish, Croatian.